

#### **SITOUTUMATTOMIEN LIITON HISTORIAA**

ROBERT A. MORTIMER: **The Third World Coalition in International Politics**, Praeger, New York 1980.

Useimmat kansainvälisen politiikan tutkijat pitävät kai selvänä, että 1940-luvun lopulla ja 1950-luvun alkupuolella muodostunut kaksinapainen kansainvälinen järjestelmä alkoi 1960-luvulla olennaisesti muuttua. Mitään yksimielistä käsitystä muutoksen suunnista ja asfeesta ei kuitenkaan ole saavutettu, vaan uusi epämääräisempi todellisuus heijastuu tieteenalan sisään kiistoina ja jännityksinä. Ehkä eniten ongelmia on tuottanut juuri peruskysymys siitä, onko idän ja lännen liittoutumien oheen noussut tai nousemassa sellaisia uusia kansainvälis-poliittisia toimijoita tai keskuksia, jotka veisivät järjestelmän uuteen moninapaiseen asetelmaan. Erityisesti Kiinan voiman kasvuun on kiinnitetty suurta huomiota. Samoin on seurattu ja tutkittu Euroopan yhteisön integraation kehitystä lähtien jopa siitä, että Länsi-Eurooppaan voisi muodostua itsenäinen »kolmas voima» USA:n ja Neuvostoliiton väliin. Viime aikoina on alkanut ilmestyä kirjallisuutta kolmannen maailman sitoutumattomuusliikkeestä uute-

na, kansainvälisen järjestelmän perusasetelmaan vaikuttavana tekijänä. Uudemmasta päästä esimerkkinä voi mainita *Peter Willetsin* teoksen *The Non-Alignment Movement* (Frances Pinter, London 1978). Kannattanee samalla viitata myös *Odette Jan-kowitschin* ja *Karl P. Sauvantin* kokoelmaan *The Third World without Superpowers: The Collected Documents of the Non-Aligned Countries* (neljä osaa, Oceana, Dobbs Ferry, New York 1978), josta alan tutkimus varmasti hyötyy vielä monin tavoin. Mortimerin teos, jota käsittelem, keskittyy nimenomaan tarkastelemaan kolmannen maailman yhteisen politiikan kehitystä solidaarisuuden ja hajanaisuuden voimien puristuksessa.

Perusuonteeltaan Mortimerin teos on kronologia, jossa käydään läpi sitoutumattomien maiden liikkeen kokoukset lähtien vuoden 1955 afro-aasialaisesta Bandungin kokouksesta ja päätyen Havannan huippukokoukseen vuonna 1979, samoin kuin ryhmä 77:än kokoukset, joissa kolmannen maailman yhteisen politiikan painopiste on monasti 1960-luvun lopulta lähtien ollut. Kehityksen kuvailuun kuitenkin liittyy monia analyttisiä jaksoja, joissa Mortimer erittelee ja arvioi kolmannen maailman koalition kehitysvaihetta sisäisen koheesion, ulkoisen vaikutusvallan ja politiikan teemojen kannalta. Selventäviä ovat mm. erittelyt maltillisten ja radikaalien voimien kamppailusta ja vuorovaikutuksesta liikkeen sisällä sekä tähän liittyvät arviot liikkeen ulkoisen vaikutuksen vaihtelusta. Mielestäni Algerian osuus erityisesti UKTJ-hankkeen käynnistämässä ja eteenpäinviemisessä korostuu tässä teoksessa epätavallisen voimakkaasti. Toisaalta tekijä painottaa ryhmä 77:än merkitystä ehkä enemmän kuin aiheet käsittelevät tutkijat tavallisesti. On mahdollista, että jugoslavalainen sitoutumattomuutta koskeva tutkimus, joka *L. Matesin* ym. töiden ansiosta on ollut tällä alalla erityisen vahvasti esillä, on saattanut aikaansaada joitakin vinoutumia käsityksiimme sitoutumattomuuspolitiikan luonteesta ja sen osuudesta kansainvälisessä elämässä.

Mortimerin teos on hyvä esimerkki siitä, kuinka selkeinä tutkimuksen kohteena olevat tapahtumat ja asiat sinänsä säilyvät, kun niitä ei paloitella ja järjestetä minkään

systemaattisen kehyksen tai teorian mukaan. Tällainen teos on epäilemättä myös suureksi hyödyksi toiselle saman alan tutkijalle, joka haluaa nopeasti ja sellaisenaan tietoja joistain tapahtumista omaa työtään varten. Toisin on varsinaisesti yhteiskuntatieteellisten tutkimusten laita, joissa tapahtumat ja tosiasiat esiintyvät yleensä eri tavoin jaoteltuina, korreloituina ja tulkittuina, joskus pelkiksi abstraktioiksi muuntuineina. Tämän puutteenkin tietäen yhteiskuntatieteilijä on silti taipuvainen ajattelemaan, ettei ilman teoriaa ja systematiikkaa voida tuottaa kestäväää tai »karttuvaa» tietoa yhteiskunnallisista ja kansainvälisistä asioista. Siinä tavassa, jolla Mortimer ajan kulun mukaan järjestämiään tapahtumia eri yhteyksissä tarkastelee, heijastuu kylläkin tietty väljä käsitys kansainvälisestä politiikasta jonkinlaisena reaaliolollisena pelinä. Oltakoonpa tällaisesta yleisestä näkemyksestä mitä mieltä hyvänsä, on selvää, ettei se riitä analyysinvälineeksi tarkasteltaessa tietyn uuden kansainvälispoliittisen toimijan alkuvaiheen kehitystä. Sovelliaita spesifiempiä abstrakteja lähtökohtia olisi saattanut tarjota perinteinen liittoutumisen ja liittopolitiikan teoria, joskaan sen ei voi olettaa pätevän tämänlaatuisissa yhteyksissä sellaisenaan.

Kuten tunnettua, kolmannen maailman maiden liikkeen kritiikin ja neuvotteluväestimusten pääpaine on kohdistunut teollistuneissa maailmassa erityisesti USA:han. Epäilemättä USA:lla onkin ollut suurin tosiasiallinen vaikutusvalta niissä asioissa, joihin sitoutumattomat maat ovat yhteisesiintymisissään vaatineet muutoksia. On esim. selvää, ettei kolmannen maailman kehkeytyvän koalition politiikan pääteemaksi nousutta UKTJ:tä voida viedä paljon eteenpäin USA:n politiikan säilyessä perusteiltään muuttumattomana eli maailmantaloudellista status quota puolustavana. Mortimer kiinnittääkin erityistä kriittistä huomiota USA:n politiikkaan. Hänen mukaansa USA:n tulisi tunnustaa syntyvän koalition väistämättömyys ja luopua sen hajottamispyrkimyksistä, jotka ovat olleet toistaiseksi leimaantavia maan politiikalle tässä asiassa.

Mitään yksiselitteistä vastausta teos ei lopulta kuitenkaan anna kysymykseen, missä mitassa ja missä suhteissa kolmannen maail-

man koalitio nykyisin muodostaa varteenotettavan kansainvälisen toimijan. Mortimer päätyy vain toteamaan, että solidaarisuus on ajoittain näkynyt selvästi liikkeen voimana, että liike on osoittanut potentiaalinsa kansainväliseksi toimijaksi, ja että toisaalta solidaarisuus on jatkuvalla koetuksella. Paljon täsmällisempiin vastauksiin ei ilmeisesti päästäkään teorian systematiikkaa ja jonkinlaisia täsmällisiä operationaalistuksia käyttämättä.

Harto Hakovirta